

УДК 374:378.14:37.091.2:37.02:37.018.43

Калюжна Тетяна Григорівна
кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України, м.Київ
<https://orcid.org/0000-0003-3118-2575>
tt-dd-kk@ukr.net

Методологічні підходи до підготовки викладачів в сфері освіти дорослих: інноваційні стратегії у контексті післядипломної освіти

Анотація

У статті розглянуто окремі методологічні підходи до підготовки викладачів у сфері освіти дорослих, що набувають особливої актуальності в умовах трансформації післядипломної освіти та зростання потреби у безперервному професійному розвитку. Автором розглянуто компетентнісний, акмеологічний, андрагогічний та інтегративний підходи до підготовки педагогічного персоналу в сфері освіти дорослих післядипломної педагогічної освіти, які забезпечують ефективність освітнього процесу та сприяють формуванню компетентностей педагогічного персоналу, здатного працювати з різними категоріями дорослих слухачів. Приділено увагу інноваційним стратегіям, які орієнтовані на розвиток критичного мислення, здатності до самоосвіти та використання цифрових технологій у навчанні дорослих. Наголошено на ролі інтерактивних методів, проєктного навчання, кейс-методів та змішаних форматів, що поєднують очне й дистанційне навчання. Підкреслено значення рефлексивних практик, які дозволяють викладачам осмислювати власний досвід і трансформувати його у професійні інновації. Запропоновано узагальнену модель методологічних орієнтирів використання інноваційних стратегій для підготовки викладачів у післядипломній освіті, яка може бути використана для розробки нових освітніх програм підвищення кваліфікації викладачів у закладах післядипломної освіти, як аналітичний інструмент для оцінки ефективності існуючих освітніх програм та формування рекомендацій

щодо їх оновлення. У статті окреслено перспективи розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні, зокрема необхідність створення гнучких програм, адаптованих до потреб різних груп дорослих слухачів. Стаття пропонує системне бачення підготовки викладачів у сфері освіти дорослих, де поєднання сучасних методологічних підходів з інноваційними стратегіями виступають ключовим чинником модернізації післядипломної освіти та забезпечення її відповідності сучасним суспільним і професійним викликам.

Ключові слова: методологічні підходи, освіта дорослих, післядипломна освіта, інноваційні стратегії, професійний розвиток.

Вступ / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Сучасна система освіти дорослих перебуває у стані постійних трансформацій, що зумовлені глобалізаційними процесами, цифровізацією та воєнним станом в Україні. Освіта дорослих визначається як «ключовий чинник розвитку людського капіталу та суспільної стійкості» [1 с.16]). У цих умовах підготовка педагогічного персоналу набуває особливого значення, адже саме викладачі стають провідниками інноваційних стратегій, спрямованих на розвиток компетентностей дорослих слухачів. Методологічні підходи до професійної підготовки педагогів у сфері дорослих післядипломної педагогічної освіти потребують системного осмислення, оскільки вони визначають ефективність адаптації освітніх програм до потреб сучасного суспільства.

Інноваційні стратегії у післядипломній освіті виступають не лише інструментом модернізації навчального процесу, але й засобом формування нової культури педагогічної діяльності, орієнтованої на безперервний розвиток, критичне мислення та здатність до міждисциплінарної взаємодії. Вивчення та узагальнення методологічних підходів у цьому контексті дозволяє окреслити перспективні напрями вдосконалення системи підготовки педагогічного персоналу, що є ключовою умовою підвищення якості освіти дорослих.

Актуальність теми полягає у необхідності осмислення сучасних методологічних підходів та інноваційних стратегій, які сприяють розвитку професійних навичок педагогів, що працюють з дорослими. Це особливо важливо в умовах, коли освітні практики мають бути адаптивними, інтерактивними та орієнтованими на безперервний розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження розвитку освіти дорослих в Україні зробили вітчизняні науковці О. Аніщенко, Л. Лук'янова, проблеми підготовки педагогічних працівників для освіти дорослих розглядали науковці С. Гнатюк, О. Сохіна, Т. Чиркова, розкривають принципи андрагогіки та адаптують до українського контенту у своїх працях О. Дубасенюк, В. Кремень, Н. Ничкало. Заслужують нашої уваги зарубіжні науковці М. Ноулз, Д. Колб, С. Дрейфус. Питання підготовки педагогічного персоналу та удосконалення, розвитку системи післядипломної педагогічної освіти порушували провідні науковці В. Кремень, В. Берека, Н. Рідей, Л. Панченко, О. Кузнєцова та інші.

META TA ZAVDANNIA / AIM AND TASKS

Мета статті – здійснити аналіз сучасних методологічних підходів до підготовки педагогічного персоналу в системі післядипломної освіти та визначити інноваційні стратегії, що забезпечують розвиток професійних компетентностей педагогів у сфері освіти дорослих. Для досягнення поставленої мети сформульовано наступні **завдання**: проаналізувати сучасні теоретико-методологічні підходи до підготовки викладачів у сфері освіти дорослих; визначити інноваційні стратегії та практики, що забезпечують ефективність підготовки викладачів у системі освіти дорослих; розробити узагальнену модель методологічних орієнтирів для підготовки викладачів у післядипломній освіті.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному розгляді взаємозв'язку між методологічними підходами та інноваційними стратегіями, а також у визначенні їхнього впливу на формування професійних навичок педагогів, здатних ефективно працювати з дорослою аудиторією.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Післядипломна педагогічна освіта у сфері освіти дорослих є ключовим інструментом забезпечення професійної мобільності, адаптації до швидких соціальних змін та розвитку компетентностей, необхідних у кризових умовах (зокрема, війна, цифрова трансформація, економічні виклики). Попри значну кількість програм підвищення кваліфікації, залишається прогалина у знаннях щодо того, які саме методологічні підходи реально сприяють формуванню стійких професійних і соціальних компетентностей дорослих слухачів.

У рамках проведеного дослідження були вивчені різноманітні методологічні підходи до підготовки педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих у післядипломній педагогічній освіті, які визначають якість освітнього процесу та ефективність професійного розвитку викладача. Розглянемо деякі з них: компетентнісний підхід передбачає формування у викладачів не лише знань, а й практичних умінь, які необхідні для роботи з дорослими учнями. Згідно з дослідженнями В. Базелюк , «...компетентнісний підхід в освіті дорослих полягає у створенні умов для розвитку ключових компетенцій, які сприяють особистісному та професійному зростанню викладачів» [2]. Погоджуємося з думкою дослідника О. Лукашук , який у своїй праці зазначає, що «...систематизація педагогічних технологій, що ґрунтуються на компетентнісному підході, забезпечує інтеграцію теорії та практики підготовки викладачів» [3]. За його словами, важливо розвивати вміння аналітичного та критичного мислення серед викладачів, що дозволяє їм адаптувати навчальні процеси до потреб дорослих учнів. Компетентнісний підхід у післядипломній педагогічній освіті переорієнтовує підготовку викладачів із простого накопичення знань на формування здатності ефективно розв'язувати професійні завдання в реальних умовах і головною метою є формування професійної компетентності, розвиток потреб у знаннях-трансформаціях, знаннях-інструментах та політехнічних вміннях, що забезпечують соціальну захищеність і професійну мобільність. Наголосимо на інноваційних практиках – від цифрової педагогіки до проєктного навчання, які стають основними інструментами

формування компетентностей. Поєднання традиційних та інноваційних практик (табл.1) компетентнісного підходу до підготовки педагогічного персоналу в сфері освіти дорослих у післядипломній педагогічній освіті є не лише теоретичною концепцією, а й практичною стратегією модернізації освітнього процесу. Інноваційні практики – цифрова педагогіка, проєктне навчання, STEM, гейміфікація – стають ключовими інструментами формування компетентностей, що відповідають викликам сучасного суспільства.

Таблиця 1

Порівняння традиційних та інноваційних практик підготовки педагогічного персоналу в сфері освіти дорослих

Підхід	Традиційні практики	Інноваційні практики
Орієнтація на мету заняття	Передача знань	Формування компетентностей
Методи проведення заняття	Лекції, семінари	Проєкти, симуляції, онлайн-курси
Роль викладача	Джерело знань	Фасилітатор, наставник
Результат	Засвоєння інформації	Розвиток критичного мислення, мобільності, цифрових навичок

Складено автором.

Не менш важливий у підготовці педагогічного персоналу акмеологічний підхід, що базується на теорії акмеології, прагне забезпечити досягнення особистісних і професійних вершин у розвитку індивіда. Як зазначає дослідниця Г. Сотська [4] «Основними пріоритетними ознаками акмеологічного підходу в педагогічній освіті є: орієнтація на «акме» – вдосконалення на всіх етапах життя і діяльності людини;...» У контексті освіти дорослих цей підхід відкриває нові можливості для реалізації потенціалу навчальних процесів, сприяє формуванню компетенцій і життєвих навичок, необхідних для успішної самореалізації дорослого учня у сучасному світі. Ключовими елементами акмеологічного підходу до підготовки педагогічного персоналу в сфері освіти дорослих післядипломної педагогічної освіти є:

✓ *орієнтація на професійне та особистісне зростання* – розвиток педагогів до рівня «акме» (вершини майстерності), формування високої професійної культури;

✓ *індивідуалізація навчання* – врахування потреб, інтересів і можливостей кожного дорослого учня, що дозволяє створити оптимальні умови для їхньої самореалізації;

✓ *інтеграція теорії та практики* – поєднання наукових знань з реальними педагогічними ситуаціями, практико-орієнтоване навчання;

✓ *розвиток життєвих компетенцій* – акцент на формуванні навичок критичного мислення, креативності, емоційного інтелекту, які є необхідними в умовах швидко змінюваного світу;

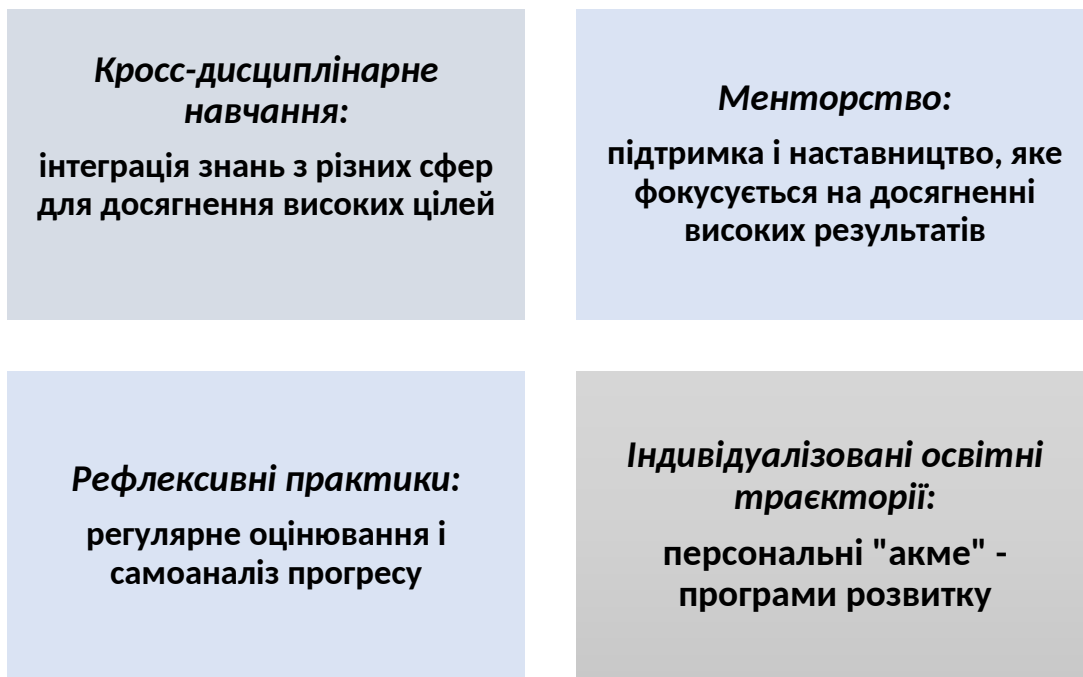
✓ *рефлексивність і самоаналіз* – розвиток здатності до критичного осмислення власної діяльності, самокорекції та самовдосконалення;

✓ *інноваційність та креативність* – стимулювання творчого пошуку, впровадження нових технологій і методів навчання дорослих;

✓ *Ціннісно-мотиваційний компонент* – формування мотивації до безперервного професійного розвитку, відповідальності та педагогічної етики;

✓ *соціально-комунікативний аспект* – розвиток навичок співпраці, фасилітації, роботи в мережевих освітніх спільнотах.

У контексті акмеологічного підходу до підготовки педагогічного персоналу в сфері освіти дорослих післядипломної педагогічної освіти можуть бути реалізовані різноманітні інноваційні практики (рис.1), які слугують для підвищення ефективності освіти дорослих.

Рис. 1. Інноваційні стратегії акмеологічного підходу до підготовки педагогічного персоналу в сфері освіти дорослих післядипломної освіти
Джерело: складено автором

Акмеологічні інноваційні стратегії в освіті дорослих відкривають нові можливості для інтеграції теорії та практики, розвитку ключових компетентностей і досягнення професійного «акме». Вони сприяють формуванню освітнього середовища, де дорослий стає активним суб'єктом власного розвитку, а навчання перетворюється на процес досягнення життєвих і професійних вершин.

Отже, акмеологічний підхід, акцентуючи увагу на цих інноваційних стратегіях, стає ключовим чинником успіху в сучасній післядипломній педагогічній освіті дорослих. Як зазначає науковиця О. Кузнецова [5, с.48], «...інноваційний вимір післядипломної освіти полягає у створенні умов для професійного зростання педагогів, що виходить за межі стандартних освітніх програм». Він створює умови для досягнення вершин у професійній діяльності та особистісному розвитку учасників навчального процесу, що, в свою чергу, визначає успіх у динамічному і змінному світі, формує не лише компетентного педагога, а й стійкий, адаптивний та успішний освітній процес, що відповідає вимогам часу.

Особливо важливим для підготовки педагогічного персоналу в сфері освіти дорослих є андрагогічний підхід, який виступає важливим інструментом для забезпечення ефективного навчання. Його основною метою є адаптація навчальних процесів до особливостей дорослих учнів, врахування їхнього життєвого досвіду та прагнень. Погоджуємося з провідною дослідницею О. Аніщенко яка наголошує, що «...методологічний концепт професіоналізації педагогічного персоналу має враховувати специфіку дорослого учня та його освітні потреби» [6, с.21]. Ключові принципи андрагогіки, такі як самоорієнтація, мотивація і цілісність навчального досвіду, допомагають викладачам створювати активні, інтерактивні та адаптивні освітні умови.

Андрагогічний підхід у освіті дорослих пропонує цілий спектр інноваційних стратегій, які сприяють розвитку особистісних і професійних компетентностей. Серед цих стратегій виокремлюються методи змішаного навчання, які дозволяють поєднувати традиційні та новітні технологічні підходи, забезпечуючи гнучкість і доступність навчання. Інтерактивні технології, такі як вебінари та симуляції, активізують участь учнів, покращуючи процес засвоєння матеріалу та формування практичних навичок. Проектне навчання, як інноваційна стратегія, дозволяє учням не лише освоювати нові знання, а й набувати навичок критичного мислення та командної роботи через реальні задачі. Важливість коучингу в андрагогічному підході полягає у створенні індивідуальних маршрутів успіху для кожного учня, що узгоджені з їхніми особистими цілями та професійними прагненнями. Окрім того, рефлексія та зворотний зв'язок як інноваційні складові навчального процесу забезпечують можливість для самовизначення і корекції навчальних стратегій, що особливо важливо для дорослих учнів, які прагнуть до безперервного професійного розвитку.

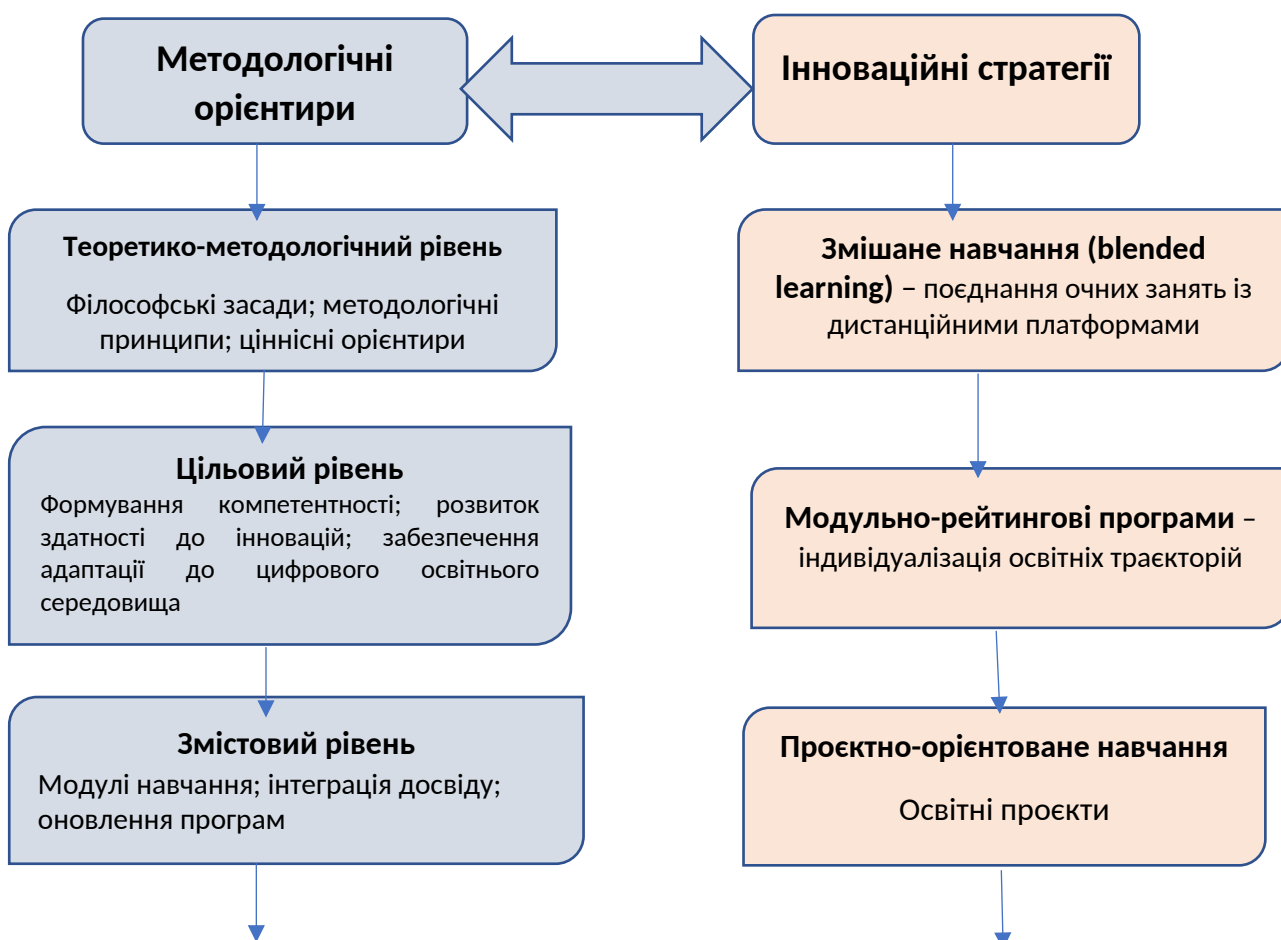
Отже, андрагогічний підхід до підготовки педагогічного персоналу в сфері освіти дорослих у післядипломній освіті, стає важливим інструментом у формуванні конкурентоспроможного фахівця у сучасній освіті дорослих.

До сучасної методології освіти відносимо інтегративний підхід, який передбачає поєднання різних методологічних засад у єдину систему, сприяє формуванню міжкультурних компетентностей. Це дозволяє викладачам ефективно працювати у різноманітних освітніх середовищах [7]. Практичне значення інтегративного підходу полягає у:

- ✓ синтезі педагогічних, психологічних, управлінських та технологічних знань;
- ✓ створенні цілісної моделі професійної підготовки;
- ✓ забезпеченні гнучкості та адаптивності педагогів до сучасних викликів (Рис.2).

Інтегративний підхід виступає методологічною основою, що дозволяє гармонізувати компетентнісні, андрагогічні та акмеологічні принципи, формуючи комплексну систему розвитку педагогічного персоналу в сфері освіти дорослих у післядипломній освіті.

Розглянемо узагальнену модель методологічних орієнтирів використання інноваційних стратегій для підготовки викладачів у післядипломній освіті (рис.2)

Рис 2. *Модель методологічних орієнтирів використання інноваційних стратегій для підготовки викладачів у післядипломній освіті*

Джерело: складено автором за [8, 10, 11]

Запропонована модель є системною рамкою для модернізації підготовки викладачів у сфері післядипломної освіти, з урахуванням специфіки освіти дорослих. Її багаторівнева структура дозволяє інтегрувати філософські засади, цільові орієнтири, змістові компоненти, технологічні рішення, управлінські механізми та очікувані результати в єдину логіку професійного розвитку.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Застосування компетентнісного, андрагогічного, акмеологічного, та інтегративного підходів до підготовки педагогічного персоналу в сфері освіти дорослих у післядипломній освіті забезпечує багатовимірний розвиток педагогічного персоналу. Це дозволяє формувати висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати в умовах сучасного освітнього

середовища, поєднувати професійну майстерність із культурною чутливістю та адаптивністю, а також досягати вершин професійного саморозвитку.

Сучасні методологічні підходи створюють основу для впровадження інноваційних стратегій у післядипломній освіті та сприяють розвитку професійних навичок педагогів, які працюють з дорослими.

Розвиток системи підготовки педагогічного персоналу в сфері освіти дорослих потребує комплексного оновлення, що враховує як глобальні тенденції, так і специфіку українського контексту. Перспективними напрямками подальших досліджень є інтеграція цифрових технологій у післядипломну освіту, створення гнучких онлайн платформ та змішаних форматів навчання, які забезпечують доступність і персоналізацію освітніх траєкторій; розвиток компетентнісного підходу, орієнтованого на формування критичного мислення, комунікативних навичок та здатності до інноваційної діяльності; міждисциплінарність та практична спрямованість освітніх програм післядипломної освіти, що дозволяє педагогам ефективно реагувати на соціальні виклики та потреби дорослих слухачів; партнерська модель взаємодії між закладами післядипломної освіти, роботодавцями та професійними спільнотами, яка сприяє підвищенню релевантності та прикладної цінності освітніх програм, а також міжнародна співпраця та обмін досвідом, що забезпечує адаптацію найкращих практик до українських реалій та підвищує конкурентоспроможність педагогічного персоналу.

Отже, перспективи вдосконалення системи підготовки педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих полягають у створенні інноваційної, відкритої та гнучкої моделі післядипломної освіти, яка поєднує наукову обґрунтованість, практичну ефективність та культурну релевантність. Це стане запорукою формування професійно зрілих, автономних і соціально відповідальних педагогів, здатних забезпечити якісні освітні послуги в сучасних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Аніщенко, О., Баніт, О., Калюжна, Т., Коваленко, О., Піддячий, В. та Самко, А. (2022) Професіоналізація педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих в умовах формальної і неформальної освіти: теоретико-методичний аспект. Київ: ІООД імені Івана Зязюна НАПН України. Доступно: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735119/>
2. Базелюк, В. (2017) Компетентнісний підхід в освіті дорослих. Доступно: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/711096/1/>
3. Лукашук, О. (2024) Сучасні педагогічні технології в закладах вищої освіти: змінюючи ландшафт навчання. Доступно: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/41861?show=full>
4. Сотська, Г. (2017) Акмеологічний підхід у педагогічній освіті України. Освіта для майбутнього в світлі викликів ХХІ століття, 1, с. 387–397. Доступно: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/709238/>
5. Кузнецова, О. (2024) Інноваційний вимір післядипломної педагогічної освіти: стратегії, функції, механізми. Вища освіта України. Доступно: <https://journals.udu.kyiv.ua/index.php/vou/article/view/269>
6. Аніщенко, О. (2022) Професіоналізація педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих: методичний концепт. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, №2. Київ: ІООД. doi: [https://doi.org/10.35387/od.2\(22\).2022.24-37](https://doi.org/10.35387/od.2(22).2022.24-37)
7. НАПН України (2023) Сучасна післядипломна освіта: традиції та інновації. Матеріали науково-практичного семінару. Київ: НАПН України. Доступно: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736835/>
8. Дубасенюк, О.А. (2018) Сучасні моделі професійної підготовки педагогів-андрагогів, професійна підготовка педагогів дорослих. У: Кремень, В.Г. та Ничкало, Н.Г. (ред.) Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи. Київ: Знання України, с. 174–180. Доступно: <https://eprints.zu.edu.ua/27789/>
9. Dreyfus, S.E. (2004) The five-stage model of adult skill acquisition, Bulletin of Science, Technology and Society, 24(3), с. 177–181. doi: <https://doi.org/10.1177/0270467604264992>
10. Лук'янова, Л. (2016) Підготовка педагогічного персоналу для роботи з дорослими: теоретичний і методичний аспекти. Монографія. Київ: НАПН України. Доступно: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710017/>
11. Лук'янова, Л. (2018) Підготовка педагогічного персоналу для роботи з дорослими: польський досвід, Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, №2, с. 45–53. Доступно: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718442/>

Автор використовував ChatGPT-5.1 (OpenAI, 2025) виключно для редагування мови та корекції граматики. Весь науковий контент, інтерпретації та висновки були створені автором. Остаточний текст був переглянутий та перевірений автором.

Kaluzhna Tatiana
Candidate of Philosophical,
Senior Researcher of the Andragogy Department
of Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical
and Adult Education of the NAES of Ukraine, Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-3118-2575>
tt-dd-kk@ukr.net

Methodological approaches to teacher training in adult education: innovative strategies in the context of postgraduate education

Abstract

The article considers individual methodological approaches to the training of teachers in the field of adult education, which are becoming particularly relevant in the context of the transformation of postgraduate education and the growing need for continuous professional development. The author considers competency-based, acmeological, andragogical and integrative approaches to the training of pedagogical personnel in the field of adult education of postgraduate pedagogical education, which ensure the effectiveness of the educational process and contribute to the formation of competencies of pedagogical personnel capable of working with different categories of adult students. Attention is paid to innovative strategies that are focused on the development of critical thinking, the ability to self-education and the use of digital technologies in adult education. The role of interactive methods, project-based learning, case methods and mixed formats that combine face-to-face and distance learning is emphasized. The importance of reflective practices that allow teachers to reflect on their own experience and transform it into professional innovations is emphasized. A generalized model of methodological guidelines for the use of innovative strategies for training teachers in postgraduate education is proposed, which can be used to develop new educational programs for advanced training of teachers in postgraduate education institutions, as an analytical tool for assessing the effectiveness of existing educational programs and formulating recommendations for their renewal. The article outlines the prospects for the development of postgraduate pedagogical education in Ukraine, in particular the need to create flexible programs adapted to the needs of different groups of adult students. The article offers a systemic vision of teacher training in the field of adult education, where the combination of modern methodological approaches with innovative strategies is a key factor in the modernization of postgraduate education and ensuring its compliance with modern social and professional challenges.

Keywords: methodological approaches, adult education, postgraduate education, innovative strategies, professional development.

References (Transliteration)

1. Anishchenko, O., Banit, O., Kaliuzhna, T., Kovalenko, O., Pidliachyi, V. and Samko, A. (2022) Profesionalizatsiia pedahohichnoho personalu u sferi osvity doroslykh v umovakh formalnoi i neformalnoi osvity: teoretyko-metodychnyi aspekt. Kyiv: IPOOD imeni Ivana Ziaziuna NAPN Ukrainy. Available at: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735119>
2. Bazeliuk, V. (2017) Kompetentnisnyi pidkhid v osviti doroslykh. Available at: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/711096/1/>
3. Lukashuk, O. (2024) Suchasni pedahohichni tekhnologii v zakladakh vyshchoi osvity: zminiuchy landshaft navchannia. Available at: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/41861?show=full>
4. Sotska, H. (2017) Akmeolohichni pidkhid u pedahohichnii osviti Ukrainy. Osvita dlia maibutnoho v svitli vyklykiv XXI stolittia, 1, pp. 387–397. Available at: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/709238/>
5. Kuznietsova, O. (2024) Innovatsiyni vymir pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity: stratehii, funktsii, mekhanizmy. Vyshcha osvita Ukrainy. Available at: <https://journals.udu.kyiv.ua/index.php/vou/article/view/269>
6. Anishchenko, O. (2022) Profesionalizatsiia pedahohichnoho personalu u sferi osvity doroslykh: metodychnyi kontsept. Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy, 2. Kyiv: IPOOD. doi: [https://doi.org/10.35387/od.2\(22\).2022.24-37](https://doi.org/10.35387/od.2(22).2022.24-37)
7. NAPN Ukrainy (2023) Suchasna pisliadyplomna osvita: tradytsii ta innovatsii. Materialy naukovo-praktychnoho seminaru. Kyiv: NAPN Ukrainy. Available at: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736835/>
8. Dubaseniuk, O.A. (2018) Suchasni modeli profesiinoi pidhotovky pedahohiv-andrahohiv, profesiina pidhotovka pedahohiv doroslykh. In: Kremen, V.H. and Nychkalo, N.H. (eds.) Kontseptualni zasady rozvytku osvity doroslykh: svitovy dosvid, ukraïnski realii i perspektyvy. Kyiv: Znannia Ukrainy, pp. 174–180. Available at: <https://eprints.zu.edu.ua/27789/>
9. Dreyfus, S.E. (2004) The five-stage model of adult skill acquisition, Bulletin of Science, Technology and Society, 24(3), pp. 177–181. doi: <https://doi.org/10.1177/0270467604264992>
10. Lukianova, L. (2016) Pidhotovka pedahohichnoho personalu dlia roboty z doroslymy: teoretychnyi i metodychnyi aspekty. Monograph. Kyiv: NAPN Ukrainy. Available at: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710017/>
11. Lukianova, L. (2018) Pidhotovka pedahohichnoho personalu dlia roboty z doroslymy: polskyi dosvid', Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy, 2, pp. 45–53. Available at: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718442/>